

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

05 август 2023

с. Сарманово

№ 245

«2019-2023 елларга Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасын раслау турында» Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының 2014 елның 14 мартындагы 52 номерлы карарына үзгәрешләр кергү хакында

Кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыру, жирле үзидарә органнарының һәм бизнес-структураларның нәтижәле хезмәттәшлеге максатларында

КАРАР БИРӘМ

1. Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының 2009 елның 14 мартындагы 52 номерлы карарына кушымта «2019-2023 елларга Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасын раслау турында» түбәндәге үзгәрешләрне кертәргә:

а) 7 пунктны яңа редакциядә баян итәргә: «Социаль эшмәкәрлекне үстерү.

Социаль эшмәкәрлек - социаль проблемаларны хәл итү, кешеләргә ярдәм итү төп идея булып торган бизнесның бер төре. Чиста хәйриячеләктән аермалы буларак, биредә проектның үз-үзен аклау һәм табышлылыгы идеясе мөһим.

Максатчан юнәлеш буенча социаль эшмәкәрлекнең шундый төрләрен аерып алырга мөмкин:

- экологик хәлне яхшырту;
- авыр чорларны кичергән кешеләргә ярдәм итү;
- инвалидларны эш белән тәэмин итү;
- файдалы ял;
- балалар үсеше;
- психологик һәм физик травмалардан соң реабилитация.

Социаль эшмәкәрлекне үстерүнең төп максатлары һәм бурычлары:

1. Социаль эшмәкәрлек эшчәнлеге өлкәсендә норматив хокукый база булдыру.
2. Консультатив ярдәм күрсәтү.
3. Конкурс нигезендә финанс ярдәме күрсәтү.
4. Социаль эшмәкәрлек турында халыкка мәгълүмат бирү дәрәжәсен күтәрү.

5. Жирле үзидарэ органнарының социаль эшмәкәрлек белән хезмәттәшлеген үстерү.»

б) пунктларның нумерациясен үзгәртәргә

в) 10 пунктны «Сарман муниципаль районы территориясендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына мөлкәти ярдәм күрсәтү муниципаль мөлкәтне түләүле һәм түләүсез нигездә яисә ташламалы шартларда шул исәптән жир кишәрлекләренә, биналарга, төзелешләргә, торак урыннарына тапшыру яисә аннан файдалану рәвешендә гамәлгә ашырыла» абзацы белән тулыландырырга (күрсәтелгән мөлкәт «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында» 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кулланыла)

Муниципаль преференция бирү юлы белән кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына муниципаль милекне түләүле, түләүсез нигездә яки ташламалы шартларда, торглар үткәрмичә генә, муниципаль милекне файдалануга тапшыру рәвешендә ярдәм күрсәтү «Көндәшлекне яклау турында» 2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм итүнең төп принциплары булып тора:

- 1) кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм күрсәтүне сорап мөрәжәгать итүнең гариза бирү тәртибе;
- 2) жирле үзидарэ органнарының муниципаль норматив хокукый актларында билгеләнгән шартларга туры килә торган кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларыннан тигез файдалану;
- 3) «Көндәшлекне яклау турында» 2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән таләпләргә үтәп, ярдәм күрсәтү;
- 4) ярдәм итү процедураларының ачыклығы.

Муниципаль милек исемлегенә кертелгән, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына озак сроклы нигездә файдалануга бирү өчен өченче затларның хокукларыннан азат булган муниципаль милек исемлеге һәм арендага бирү тәртибе Сарман муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырылган»

г) 2 нче кушымтаны яңа редакциядә бәян итәргә

д) 3 нче кушымтаны яңа редакциядә бәян итәргә

2. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында (<http://pravo.tatarstan.ru>) һәм Сарман муниципаль районының рәсми сайтында (<http://sarmanovo.tatarstan.ru>) бастырып чыгарырга.

2. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Сарман муниципаль районы Башкарма комитеты җитәкчесенә беренче урынбасарына йөкләргә.

Сарман муниципаль районы
Башкарма комитетының
Җитәкче вазыйфаларын башкаручы

Г. А. Галимова

Сарман муниципаль районы
башкарма комитетының
245 номерлы карарына
05.08.2020,
1 нче кушымта

**«Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында
2019-2023 елларга кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү»
муниципаль программа**

Программа паспорты

Программаның исеме	«Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында 2019-2023 елларга кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасы
Программаны эшләүчеләр	төп Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль үсеш бүлеге
Программаның һәм бурычлары	максаты Сарман муниципаль районының социаль-иқтисадый үсешенә һәм халыкның тормыш сыйфатын күтәргә аның йогынтысын арттыру, кече һәм урта эшмәкәрлекне тотрыклы үстерү өчен уңай шартлар тудыру; <ul style="list-style-type: none">– кече һәм урта эшмәкәрлекнең житештерү һәм инновацион потенциалын үстерү;– эшмәкәрлек эшчәнлеген башлау өчен шартлар тудыру;– социаль эшмәкәрлекне үстерү;– кооперацияне үстерү;– кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына дәүләт хезмәтләре күрсәтү сыйфатын күтәрү;– кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын фәнни-методик, норматив-хокукий һәм консультацион тәмин итү;– эшмәкәрлек эшчәнлегенә абруен күтәргә ярдәм итү;– кече һәм урта эшмәкәрлеккә ярдәм итүнең яңа формаларын булдыру һәм булган инфраструктурасын үстерү;– районда тәкъдим ителмәгән тармак, район һәм регионның ихтыяжларын япмаучы

	тармакның буш урыннарын, үсеш нокталарын, потенциалын ачыклау һәм гамәлгә кертү
Программаның максатчан индикаторлары һәм күрсәткечләре	Муниципаль программаның аерым чараларын гамәлгә ашыру 2023 ел ахырына кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен уңай шартлар тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк, бу артуга китерәчәк: <ul style="list-style-type: none"> - Сарман муниципаль районының тулай территориаль продуктында (ВТП) кече эшмәкәрлек өлешен 6,0% тан 6,3% ка кадәр арттыру; - кече һәм урта эшмәкәрлек өлкәсендә эшләүчеләрнең санын арттыру, индивидуаль эшмәкәрләргә дә кертеп, 1961 дән 2174 кешегә кадәр арттыру; - кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларында гына катнашучы эре заказчыларның сатып алу өлешен 29дан 32%ка кадәр арттыру; - индивидуаль эшмәкәрләргә дә кертеп, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын 738дән 773кә кадәр арттыру; - кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларынан салым керемнәрен 15,9 тән 18,7 млн. сумга кадәр арттыру;
Программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	Программаны тормышка ашыра башлау - 01.01.2009 ел Программаны тормышка ашыруны тәмамлау – 31.12.2023 ел. 1 этап-2019-2020 2 этап-2021-2023
Программаны башкаручылар	Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль үсеш бүлеге, «Сарман районы халыкны эш белән тәэмин итү үзәге»ДБУ
Еллар һәм чыганаclar буенча бүленгән финанслау күләмнәре	Программаны тормышка ашыруга барлыгы 9012,0 мең сум планлаштырыла, шул исәптән үз акчалары хисабына - 2400,0 мең сум.: 2019 ел-1 502,0 мең сум; 2020 ел – 1 502,0 мең сум; 2021 ел – 1 502,0 мең сум; 2022 ел – 1 502,0 мең сум;

	2023 ел – 1 502,0 мең сум. Программаны Сарман муниципаль районы бюджетыннан финанслау күләмнәре чираттагы финанс елына Татарстан Республикасы законы нигезендә ел саен аныкланачак.
Үтәләшне контрольдә тоту	Сарман муниципаль районы башкарма комитеты житәкчесе
Программаны тормышка ашыруның төп нәтижәләре	Кече һәм урта бизнес субъектлары санын арттыру. Сарман муниципаль районының кече эшмәкәрлек субъектларының конкурентлылык сәләтен арттыру. Кече һәм урта бизнестә эшләүчеләрнең эш сыйфатын һәм хезмәт шартларын яхшырту. Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының, шул исәптән социаль эшмәкәрлекнең, имиджын, эшлекле активлыгын арттыру, үз бизнесын алып баруда яшьләрнең компетенцияләрен һәм осталыкларын арттыру. Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына финанс ярдәме чараларын гамәлгә ашыру.

Кыскача кереш.

Сарман муниципаль районы Татарстан Республикасының көнчыгыш өлешендә урнашкан, территориясе төбәк әһәмиятендәге автомобиль юллары кисешкән, транспорт магистральләрен чикләү үзәге булып Сарман авылы – районның административ үзәге тора. Сарман муниципаль районы Татарстан Республикасының 43 муниципаль районының берсе булып тора һәм 8 (Элмәт, Азнакай, Бөгелмә, Баулы, Лениногорск, Сарман, Чирмешән һәм Ютазы) муниципаль районны керتكән Көнъяк-Көнчыгыш икътисади зона составына керә. Безнең районның административ корылышы 1 шәһәр һәм 22 авыл жирлеге тарафыннан тәкъдим ителгән. Сарман муниципаль районында барлығы 34 мең 900 кеше яши. Үзәге - 6 мең кеше яшәгән Сарман авылы. 35 (утыз биш) километрда - Жәлил шәһәр тибындагы нефть поселогы, анда 13 мең кеше яши.

Районның икътисадында һәм социаль өлкәдә нефть тармагы һәм авыл хужалыгы әйдәп баручы һәм билгеләүче булып тора. Сарман авылында азык-төлек сәнәгате, төзелеш материаллары сәнәгате, районның агросәнәгать комплексына хезмәт күрсәтү объектлары, сәүдә, көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары урнашкан.

Жәлил поселогының төп предприятиеләре булып нефть сәнәгате һәм нефть химиясе предприятиеләре тора.

Кече эшмәкәрле - хужалык итүнең заманча базар системасының аерылгысыз элементы, аннан башка икътисад һәм жәмгыять нормаль була һәм үсә алмый. Ул демократиягә һәм хосусый милеккә нигезләнгән базар мөнәсәбәтләрен ныгытуны тәмин итә. Үзенең икътисади хәле һәм тормыш шартлары буенча индивидуаль эшмәкәрләр халыкның күпчелек өлешенә якин һәм жәмгыятьнең социаль һәм сәяси тотрыклылыгы гаранты булган урта класс нигезен тәшкил итә.

Кече һәм урта эшмәкәрлек яңа эш урыннары булдыра, продукциянең яңа төрләрен һәм икътисади юнәлешләренә тиз үзләштерә, зур бизнес өчен конкурентлылыкка сәләтсез тармакларда үсеш ала.

1. 2019-2023 елларга кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү муниципаль программасының максатлары һәм бурычлары

Муниципаль программаның максаты һәм бурычлары «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү турында» 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән максатларны тормышка ашыруга юнәлдерелгән һәм дәүләт сәясәте һәм Стратегия өстенлекләренә туры килә.

Муниципаль программаның максаты-кече һәм урта эшмәкәрлекне тотрыклы үстерү өчен уңай шартлар тудыру һәм аның Сарман муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенә йогынтысын арттыру һәм халыкның тормыш сыйфатын күтәрү.

Муниципаль программаның бурычлары:

- кече һәм урта эшмәкәрлекнең житештерү һәм инновацион потенциалын үстерү;
- эшмәкәрлек эшчәнлеген башлау өчен шартлар тудыру;
- социаль эшмәкәрлекне үстерү;
- кооперацияне үстерү;
- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына дәүләт хезмәтләре күрсәтү сыйфатын күтәрү;

- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын фәнни-методик, норматив-хокукий һәм консультацион тәмин итү;
- эшмәкәрлек эшчәнлегенә абруен күтәрүгә ярдәм итү;
- кече һәм урта эшмәкәрлеккә ярдәм итүнең яңа формаларын булдыру һәм булган инфраструктурасын үстерү;
- районда тәкъдим ителмәгән тармак, район һәм регионның ихтыяжларын канәгатьләндерә торган тармакның буш урыннарын, үсеш нокталарын, потенциалын ачыклау һәм гамәлгә кертү.

Сарман муниципаль районы икътисадының гамәлдәге структурасын исәпкә алып, кече һәм урта эшмәкәрлек эшчәнлегенә түбәндәге юнәлешләре аларның үсешен стимуллаштыру максатларында өстенлекле юнәлешләр буларак билгеләнде, шул исәптән муниципаль программа аша:

- авыл хужалыгы;
- инновацион эшчәнлек;
- эшкәртү производстволары;
- социаль, торак-коммуналь, көнкүреш хезмәтләре күрсәтү (чәчтарашханә һәм матурлык салоннарыннан тыш);
- авыл хужалыгы продукциясен житештерү һәм эшкәртү;
- туризм һәм кунакханә бизнесы үсеше.

Программа чараларын гамәлгә ашыру кече һәм урта эшкуарлыкның гамәлдәге һәм яңа төзелгән субъектларын саклап калу өчен шартлар тәмин итүне күздә тотып, бу эш урыннары санын арттыруны, кече һәм урта бизнес предприятиеләрендә хезмәт хакын арттыруны тәмин итәргә һәм шуның белән Сарман муниципаль районы территориясендә халыкның тормыш дәрәжәсен арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

Муниципаль программаның максатларына ирешүне характерлаучы максатчан индикаторлары булып тора:

- Сарман муниципаль районының тулай территорияль продуктында (ВТП) кече эшмәкәрлек өлешен 6,0% тан 6,3% ка кадәр арттыру;

- кече һәм урта эшмәкәрлек өлкәсендә эшләүчеләрнең санын арттыру, индивидуаль эшмәкәрләрне дә кертеп, 1961 дән 2174 кешегә кадәр арттыру .
- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларында гына катнашучы эре заказчыларның сатып алу өлешен 29дан 32%ка кадәр арттыру;
- индивидуаль эшмәкәрләрне дә кертеп, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын 744тән 773кә кадәр арттыру,
- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларыннан салым керемнәрен 15,9 тән 18,7 млн. сумга кадәр арттыру .

Муниципаль программаның максатчан күрсәткечләре, еллар буенча план күрсәткечләрен һәм аны гамәлгә ашыру этаплары буенча план күрсәткечләрен расшифровкалап, Сарман муниципаль районында кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының үсеш торышы фаразын чагылдыручы күрсәткечләр муниципаль программаның 1 нче кушымтасында китерелгән.

2. Сарман муниципаль районында агымдагы вазгыятьне анализлау, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү проблемаларын бәяләү.

Районда кече эшмәкәрлек тулай район продуктының 6,0% ын тәшкил итә (Татарстан Республикасында – 25,6%). Муниципаль заказда өлеш-29 %, бюджет керемнәре структурасында – 4,1%. Бу секторда эшләүчеләрнең саны барлык эшләүчеләрнең гомуми саныннан 8,2% (якынча 687 кеше) тәшкил итә. 2017 елда кече предприятиеләр әйләнеше 1 073 млн. сум тәшкил итте, бу районның барлык предприятиеләре әйләнешенең 3,3% ын тәшкил итә.

Статистика органнары мәгълүматларына караганда, 2017 елда Сарман муниципаль районы территориясендә кече предприятиеләр саны 98 берәмлек тәшкил иткән.

2018 елның 1 гыйнварына Сарман муниципаль районы буенча хужалык итүче субъектларның статистик регистры составында 640 кеше исәпкә алынган, аларда индивидуаль эшмәкәрләр сыйфатында дәүләт теркәвен узду турында теркәүче органнардан белешмәләр алынган.

2017 елның 1 гыйнварына теркәлгән эшмәкәрләр саны 661 (1,2%) иде.

2018 елда исә 2018 елның 1 гыйнварына 640 эшмәкәр теркәлгән, 4% кимегән.

2017 елда кече эшмәкәрлек субъектлары буенча ваклап сату әйләнеше 2612,84 млн. сум тәшкил итте, 2016 ел белән чагыштырганда ул гамәлдәге бәяләрдә 9,3% ка артты.

Ялланган эшчеләрдән башка, индивидуаль эшмәкәрләрне дә кертеп, кече эшмәкәрлек субъектларында мәшгульләр саны 1327 кеше тәшкил итә.

Сарман муниципаль районының икътисад структурасы безнең районның кече һәм урта бизнесы составында исәпкә алынмый торган эре нефть чыгару һәм авыл хужалыгы производстволары, чит предприятиеләрнең аерым бүлекчәләре булуы белән аерылып тора:

Алына торган сәнәгать - «Татнефтеотдача» ААЖ, «МНКТ» ЖЧЖ - Сарман районында, «Меллянефть» ААЖ кебек кече нефть компанияләренең структур бүлекчәләре булган НГДУ «Джалильнефть». Икътисадның бу секторында уртача айлык хезмәт хакы 51 985 сум тәшкил итә.

Авыл хужалыгы эшчәнлеге – бер инвесторның 3 эре агрофирмасы - «Агросила» АЖ, район авыл хужалыгы жирләренең 90% ын эшкәртүче. Икътисадның бу секторында уртача айлык хезмәт хакы 21 300 сум тәшкил итә. Авыл хужалыгы оешмаларында продукция житештерү индексы буенча Сарман муниципаль районы Көнъяк-Көнчыгыш икътисадый зонаның барлык муниципаль районнарыннан алда бара.

Башка эре компанияләренең структур бүлекчәләре - «Таграс Бизнес-Сервис» ЖЧЖ, «Татспецтранспорт «ИК» ЖЧЖ, «Татавтоматизация» ЖЧЖ, «Татнефть - Алгис» ЖЧЖ, «ЧОП Татнефть-охрана» ЖЧЖ, «Витязь» ЖЧЖ, «Азнакай киёмнәре» ЖЧЖ, «Агромастер» ЖЧЖ, «Родные края - Туган як» ЖЧЖ, эре сәүдә чөйрәләренең һәм даруханәләренең структур бүлекчәләре һәм башкалар. Икътисадның бу секторында уртача айлык хезмәт хакы 36 266 сум тәшкил итә.

Районның **чимал секторының** төп өлеше нефть чыгаруга туры килә, ул Сарман муниципаль районында В.Д. Шашин исемендәге «Татнефть» ГАЖ, НГДУ «Жәлилнефть», «Гранат Стан Групп» ЖЧЖ, «Татнефтеотдача» ААЖ,

«Меллянефть» ААЖ идарәсе кебек нефть компанияләре тарафыннан тәкъдим ителгән.

Авыл хужалыгы оешмаларында продукция житештерү индексы буенча Сарман муниципаль районы Көнъяк-Көнчыгыш икътисадый зонаның барлык муниципаль районнарыннан алда бара.

Сарман муниципаль районы территориясендә кече һәм урта эшкәмәкәрлек аның алга таба үсешен һәм аның эшчәнлегә өлкәсен киңәйтергә мөмкинлек бирүче житәрлек потенциалга ия.

Әмма кече эшкәмәкәрлекне үстерү процессын тоткарлаучы факторлар бар.

Бу:

- продукция сату белән кыенлыklar,
- старт капиталы житмәү,
- Кече предприятиеләрне матди-техник яктан тәмин итүдә кыенлыklar, коммуналь хезмәтләргә һәм электр энергиясенә югары тарифлар,
- кече предприятиегә эшләргә туры килә торган базар динамикасы һәм конъюктурасы турында объектив мәгълүмат житмәү,
- кече предприятиеләр өчен югары бәяле кредитлар,
- ликвид тәмин итү житмәү,
- административ киртәләр,
- халыкның кайбер катламнарының тискәре якларының еш очравы,
- күпчелек эшкәмәкәрләрнең ижтимагый активлыгы көчсез булуы, аларның таркаулыгы,
- эшкәмәкәрләрнең ижтимагый берләшмәләренең житәрлек дәрәжәдә житмәве
- һәм башка факторлар.

Билгеләнгән проблемаларны хәл итү таләп итә:

кече һәм урта эшкәмәкәрлеккә ярдәм итүнең инфраструктур объектларын һәм кече һәм урта эшкәмәкәрлек субъектларына ярдәм итү механизмнарын үстерүгә юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру юлы белән, хакимият органнары сәясәтен

кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыруга юнәлдерергә мөмкинлек бирәчәк программа-максатчан методны куллану, бу исә бюджет акчаларын максатчан һәм нәтижәле файдаланырга мөмкинлек бирәчәк.

«2019-2024 елларга Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасы кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүгә ярдәм итү буенча «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясында каралган муниципаль районның жирле эһәмияттәге мәсьәләләрен гамәлгә ашыру кысаларында эшләнде. Программа районның бизнес-жәмәгәтьчелеге вәкилләренә тиешенчә үсәргә, үз потенциалларын туплап үсәргә ярдәм итүгә юнәлдерелгән, бу икътисадның тотрыклы базар секторын һәм конкурентлы мохитне, барлык дәрәжәдәге бюджетлар өчен салым салу базасын, эшмәкәрлекнең уңай имиджын формалаштыруга уңай йогынты ясаычак.

Кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү проблемаларын хәл итүнең программа-максатчан методын гамәлгә ашыручы муниципаль программаны эшләүнең максатка ярашлылығы түбәндәге факторлар белән билгеләнә:

- наличие сложно решаемых и разнообразных по характеру проблем, с которыми сталкиваются субъекты малого и среднего предпринимательства, бу аларны хәл итүгә системалы якын килүнең, гамәлгә ашыру технологияләре һәм аны гамәлгә ашыру вакыты буенча муниципаль сәясәтнең аерым юнәлешләрен килештерүнең зазурлыгын билгели;

- чаралар һәм планлаштырылган нәтижәләр максатларын, бурычларын, составын һәм структурасын билгеләү зарурлығы;

- бюджет, финанс һәм матди кертемнәрнең нәтижәлелеген арттыру буенча үзара бәйлә чаралар комплексын тормышка ашыру зарурлығы.

Сарман муниципаль районы территориясендә кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү перспективалары кече һәм урта эшмәкәрлек өчен уңай климат булдыруга бәйлә. Кече бизнеска ярдәм итү өчен билгеләнгән барлык финанс чараларын (федераль бюджет, республика бюджеты һәм Сарман муниципаль районы бюджеты)

өстенлекле юнәлешләргә игътибар итәргә кирәк. Һәр кече предприятие муниципаль һәм республика программаларында катнашу, маркетинг стратегиясе проблемалары, үз мәнфәгатьләрен яклау мәсьәләләре буенча консультация һәм түләүсез ярдәм алу мөмкинлегенә ия булырга тиеш. Кече бизнес субъектларын хезмәтне саклау һәм янғын куркынычсызлыгы, хезмәт һәм салым законнары буенча өйрәтүгә ярдәм итү актуаль бурыч булып тора.

Программа-максатчан метод Сарман муниципаль районында уңай эшмәкәрлек климатын булдыру буенча планлы эш алып барырга мөмкинлек бирә.

3. Икътисадның төрле секторларында кече һәм урта эшмәкәрлек үсеше.

Эшчәнлек төрләре буенча кече эшмәкәрлек субъектларының 738 структурасы (2018 елның 1 гыйнварына булган мәгълүматларга караганда) түбәндәгечә күренә:

- авыл, урман хужалыгы, аучылык, балыкчылык һәм балык үрчетү – 17,6%;
- файдалы казылмалар чыгару-0,4%;
- эшкәртү производстволары-3,9%;
- электр энергиясе, газ һәм пар белән тәмин итү-0,4%;
- су белән тәмин итү, ташландык суларны агызу, калдыкларны жыю һәм утильләштерүне оештыру, пычратуларны бетерү эшчәнлеге-0,5%;
- төзелеш – 5,0%;
- күпләп һәм ваклап сату, автотранспорт чараларын ремонтлау-40,1%;
- транспортлау һәм саклау – 15,2%;
- мәгълүмат һәм элемент өлкәсендә эшчәнлек-0,8%;
- финанс һәм иминият эшчәнлеге-0,5%;
- күчемсез мөлкәт белән операцияләр буенча эшчәнлек-1,9%;
- профессиональ, фәнни һәм техник эшчәнлек-2,2%;
- административ һәм башка өстәмә хезмәтләр-1,6%;
- белем-0,4%;
- сәламәтлек саклау һәм социаль хезмәтләр өлкәсендә эшчәнлек-0,3%;
- мәдәният, спорт, ял һәм күңел ачу эшчәнлеген оештыру өлкәсендә эшчәнлек-

1,2%;

- башка төр хезмәтләр күрсәтү-5,1%;

- эш бирүчеләр буларак, йорт хужалыклары эшчәнлегә-0,1%.

Структуралардан күренгәнчә, төп өлеш күпләп һәм ваклап сатуга, автотранспорт чараларына туры килә.

Сарман муниципаль районының сәнәгать һәм эшкәртү производстволары тәкъдим ителде:

- Сарман муниципаль районы территориясендә икмәк һәм икмәк-күмәч әйберләре житештерү («Сарман икмәге» җаваплылыгы чикләнган җәмгыять һәм индивидуаль эшмәкәр Халиков Л.Р.) - елына 6205 тонна,

- сөт продукциясе житештерү («Сарман –продукт» СПСК) - ай саен 40 тонна сөт эшкәртелә, шулардан 19 мең литр сөт, 1600 килограмм эремчек пастеризацияләнгән һәм салына.

- минераль су житештерү («Сарман минераль су заводы» җаваплылыгы чикләнган җәмгыять) - елына 1 млн. л.,

- ит продукциясе (СХПК «Сарман ит», Жәлил ит эшкәртү комбинаты) - елына 744 тонна,

- брусчатка житештерү елына 4,0 мең кв. метр,

- елына 600 данә пластик тәрәзәләр житештерү,

- ресторанныр һәм кафелар өчен мебель житештерү, бүлмәара ишеклар елына 500 данә,

- ОП-35 маркалы порошок ут сүндергечләре һәм бункерлар житештерү, порошок ут сүндергечләренә заправка ясау. Житештерелә торган продукция күләме- елына 3000 янгын сүндергеч, 3600 бункер,

- кәгазь төргәкләү-көнгә 540 мең данә капчык.

Авыл хужалыгы

Районда 82 КФХ, 44 гайлә фермасы эшли. Ел саен 4кә якин КФХ теркәлә. Шулардан үсемлекчелек өлкәсендә - _26_, терлекчелектә - 19, катнаш 38.

Крестьян (фермер) хужалыклары аграр житештерүдә хужалык итүнең төп формасы гына түгел, ә төрле ресурслардан нәтижәле файдалануның бер төре дә

булып тора. Районда крестьян (фермер) хужалыклары үсешен тоткарлый торган сәбәпләр: гарантияле сату базарлары булмау һәм аларга хезмәт күрсәтү инфраструктурасы үсмәү; авыл хужалыгы продукциясенә сатып алу бәяләре түбән булу; эшчәнлекне техник-технологик яңарту өчен матди ресурслар житмәү.

4. Кулланучылар базарын үстерү.

Кулланучылар базары үсешенә районның социаль-иқтисади үсеше йогынты ясыи . Агымдагы елда теркәлгән эшсезлек дәрәжәсенәң 0,55% тан 0,44% ка кадәр кимүе күзәтелә, жан башына акчалата керемнең 2,9% ка (18 927,9 сум), айлык уртача хезмәт хакының 8,7% ка (30 954,1 сум) артуы күзәтелә.

2017 елда районда ваклап сату әйләнеше 2 612 млн. сум тәшкил итте, 2018 ел өчен фараз 2 747 млн.сум тәшкил итә.

Барлығы 170 индивидуаль эшмәкәр сәүдә эшчәнлеген алып бара.

Сәүдә өлкәсендә кече предприятиеләрнең гомуми санының 23,5 проценты, шулай ук эшмәкәрләрнең гомуми санының яртысыннан азрагы (42,7 процент) жәлеп ителгән.

Районда 20 жәмәгать туклануы предприятиесе эшли. Аларның 85 % кече бизнес предприятиеләре алып тора.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү өлкәсе кече эшмәкәрлек субъектлары тарафыннан тулысынча тәкъдим ителгән. Халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтүдә чәчтарашханә, төрле матурлык һәм сәламәтлек салоннары, киём ремонтлау һәм тегү, аяк киём ремонтлау һәм автосервис хезмәтләре өстенлекле үсеш ала.

Халыкны товарлар белән тәмин итүдә ваклап сату базарлары мөһим роль уйный, алар крестьян-фермер хужалыклары һәм ярдәмче хужалыклар алып баручы гражданныр тарафыннан авыл хужалыгы продукциясен сатуның иң кулай формасы булып тора. Жәлил поселогында 1 базар, 2 мини-базар (Сарман һәм Жәлил поселогында) эшли.

Сәүдә үзәкләре сәүдәнең заманча форматын тәкъдим итә торган сәүдә үзәкләре – үз-үзенә хезмәт күрсәтү сәүдә ноктасы, үз территорияләрендә сатып алучылар өчен киң ассортиментлы товарлар һәм хезмәтләр тәкъдим итә торган өстәмә

сервислар (банкомат, парковка, кафе, бэдрэф, даруханэлэр, фоторәсемнәр бастыру пунктлары һ.б.) уңышлы үсеш алды. Соңгы елларда мондый объектлар ачылды:

-«Аквилон» сәүдә-административ үзәге, анда Жәлил поселогы халкына иң киң товарлар спектры тәкъдим итүче көнкүреш техникасы һәм электроника кибете, чәчтарашханә, ателье, аяк киеме остаханәсе, ике эре һәм өч дистәгә яқын вак кибет һәм сәүдә нокталары урнашкан. 50 дән артык яңа эш урыны булдырылган.

- компьютерлар һәм кирәк-яраклар, көнкүреш техникасы, киём-салым, аяк киеме, балалар һәм махсус киёмнәр сату павильоннары, кәрәзле элементә салоны, туй салоны, фотопечать сервис үзәге, мендәрләрне чистарту буенча хезмәтләр күрсәтү урнашкан «Арзан» сәүдә үзәге;

- ювелир әйберләр, киём-салым, уенчыклар, хужалык товарлары сату павильоннары, кәрәзле элементә салоны һәм башкалар урнашкан «Кече базар» сәүдә үзәге;

- «Идегәй» сәүдә-офис үзәге – эконом класслы сәүдә нокталары, азык-төлек һәм сәнәгать товарлары, көнкүреш әйберләре, чәчтарашханә, офислар.

5. Яшьләр арасында эшмәкәрлекне үстерү.

Сарман районында кече һәм урта бизнес үсеше соңгы елларда сизелерлек активлашты. Бизнеста, икътисадта һәм жәмгыятьне үстерүдә актив роль уйнарга сәләтле яшь, динамик, заманча кешеләрнең яңа буынын формалаштыру ихтыяжы арта. Хәзерге вакытта Сарман районында яшьләр эшмәкәрлеге үсмәгән.

Эшмәкәрлекнең төп өлеше-31-45 яшьлек яшь төркемнәре вәкилләре һәм без яңа икътисадый реформалар шартларында үскән һәм эшмәкәрлек эшчәнлеген матди иминлек һәм һөнәри үсеш нигезе буларак кабул иткән яшьләргә басым ясарга тиеш.

Хәзерге этапта яшьләр эшмәкәрлеген үстерү өчен кирәк

- яшьләр арасында эшмәкәрлек эшчәнлеген популярлаштыру. Әлеге стратегик бурычны хәл итү өчен кирәк:

- уен һәм тренинг чаралары үткәру;
- өлкән сыйныф укучылары өчен эшмәкәрлек буенча олимпиадалар оештыру;
- яшьләрне белем бирү курсларына чакырырга;

- ихтыяжга һәм лаеклы һөнәргә караган кебек, эшмәкәрлеккә уңай мөнәсәбәт формалаштыручы социаль реклама чыгаруны оештырырга;
- яшь эшмәкәрләргә дәүләт ярдәме турында мәгълүмат бирү;
- илнең икътисади алгарышының нигезе булган намуслы һәм социаль җаваплы эшмәкәр идеясен пропагандалаучы реклама материалларын эшләү һәм тарату;
- яшьләргә бизнес-проектлар конкурслары турында хәбәр итү;

- яшьләргә эшмәкәрлек эшчәнлегенә күпләп җәлеп итү. Бу мәсьәләне хәл иткәндә дәүләт тарафыннан үткәрелә торган программалар турында агитация материаллары таратырга, уку йортларында яшьләргә анкеталы сорауларын оештырырга кирәк. Һәр анкетада контакт мәгълүматлары белән бүлек булырга тиеш. Анкеталарны эшкәрткәннән соң эшмәкәрләр булырга эзәр булган яшь кешеләргә мәгълүмат базасын төзүгә кирәк. Үз предприятиеләрен ачарга теләгән яшьләр белән мәгълүмати конференцияләр үткәргә уңышлы эшмәкәрләр, бизнес һәм һакимият вәкилләре чакырылырга тиеш;

эшмәкәрлек эшчәнлеген алып бару сәләтенә ия булган яшьләргә сайлап алу. Эксперт сессияләрен әңгәмә формасында үткәргә кирәк, ул чакта гамәлдәге эшмәкәрләр бизнес-идеяләргә бәяләмәләр һәм аларның авторлары белән әңгәмә корачаклар. Бизнес-идеяләр конкурслары кызыклы тәкъдимнәр табарга һәм аларны практикада тормышка ашырырга мөмкинлек бирә;

яшьләргә бизнес алып бару күнекмәләрен үстерү максатыннан профильле укулар үткәргә. Яшьләр бизнес-планлаштыру, проект командаларын формалаштыру курсы буенча тирәнтен модульле укулар узарга тиеш. Укытуга сертификацияле бизнес-тренерларны җәлеп итәргә кирәк, алар көчә белән мастер-класслар уздырылачак, уңышлы эшмәкәрләр, бизнес белән бәйлә эшчәнлекнең төрле өлкәләре белгечләре (салым органнары хезмәткәрләре, хезмәт законнары буенча белгечләр, санэпидемстанцияләр хезмәткәрләре, янгын сүндерүчеләр, экологлар, бухгалтерлар) белән эксперт сессияләре оештырылачак.

6. Үзмәшгуль халык өчен программа булдыру

Районда яшәүчеләргә үз-үзләрен тәэмин итәргә һәм башка эшсезләрне үз бизнесларына жәлеп итәргә мөмкинлек бирүче эшчәнлек рәвешләренә зур игътибар бирелә.

Үзмәшгульлек программасы чараларының төп идеяләре булып тора:

Актив гражданның үз-үзләрен күрсәтү өчен мөмкинлекләр бирү.

Халыкның ижади потенциалын куллану.

Гражданның керемнәре күләгәсеннән чыгару.

Район бюджетын яңа салым түләүчеләр булдыру юлы белән тулыландыру.

Гражданның белем һәм күнекмәләрен практикада куллану.

Чаралар шундый формаларда үткәрелә:

Эшсезләргә юридик һәм практик мәсьәләләр буенча консультация бирү.

Белгечләренң эшчәнлекнең конкрет төрләрен сайлаганда, базарны анализлаганда ярдәм итү.

Коммерция эшчәнлеген оештыру мәсьәләләренә кагылышлы уку курслары үткәрү.

Бизнес-проектны язу этабында практик ярдәм. Эксперт бәясен бирү.

Индивидуаль эшмәкәр (ИП) эшләренә нигезләнгән нормативлар мәсьәләләре буенча уку курсы. Аның юридик зат эшчәнлегеннән аермасы.

Эшмәкәрләр белән эшләүче дәүләт оешмалары турында мәгълүмат бирү.

Үз предприятиесе өчен кирәкле торақ булмаган биналарны сайлап алуда һәм арендада ярдәм күрсәтү. Аренда килешүенң киметелгән бәясе буенча төзелү мөмкинлеге.

7. Социаль эшмәкәрлекне үстерү.

Социаль эшмәкәрлек - социаль проблемаларны хәл итү, кешеләргә ярдәм итү төп идея булып торган бизнесның бер төре. Чиста хәйриячелектән аермалы буларак, биредә проектның үз-үзен аклау һәм табышлылыгы идеясе мөһим.

Максатчан юнәлеш буенча социаль эшмәкәрлекнең шундый төрләрен аерып алырга мөмкин:

- экологик хэлне яхшыртуу;
- авыр чорларны кичергэн кешелэргэ ярдэм итү;
- инвалидларны эш белэн тээмин итү;
- файдалы ял;
- балалар үсеше;
- психологик һәм физик травмалардан соң реабилитация.

Социаль эшмәкәрлекне үстерүнең төп максатлары һәм бурычлары:

1. Социаль эшмәкәрлек эшчәнлеге өлкәсендә норматив хокукый база булдыру.
2. Консультатив ярдэм күрсәтү.
3. Конкурс нигезендә финанс ярдәме күрсәтү.
4. Социаль эшмәкәрлек турында халыкка мәгълүмат бирү дәрәжәсен күтәрү.
5. Жирле үзидарә органнарының социаль эшмәкәрлек белән хезмәттәшлеген үстерү.

8. Авыл хужалыгында кооперацияне үстерү.

Авыл кооперациясенең барлык төрләрэн үстерү авыл хужалыгы производствосының рентабельлеген тээмин итү, авылда эш белән тээмин итүне саклап калу, авыл халкының сатып алу сәләтен арттыру һәм, ахыр чиктә, авыл территорияләрен тотрыклы үстерү өчен кирәкле шарт булып тора. Бу - авыл хужалыгы товар житештерүчеләренең, кече хужалыкларның, кулланучылар жәмгыятьләренең авыл хужалыгы продукциясен сату базарларына керүен тээмин итүнең, авыл жирлегендә тормыш сыйфатын яхшыртууның төп механизмы.

Бу эш кысаларында районда кооперативның матди-техник базасын булдыру һәм модернизацияләү өчен шартлар тудырыла-житештерү биналары, бүлмәләр, цехлар төзү (сатып алу, ремонтлау, модернизацияләү, яңарту), житештерү контроле лабораторияләрен жиһазлау.

Чараларны гамәлгә ашыруның төп нәтижәсе-бердәм технологик процессның узара бәйләнешле звеноларын үстерү: чимал житештерүдән алып эзер (эзерләнгән һәм (яки) эшкәртелгән) авыл хужалыгы продукциясен авыл хужалыгы товар житештерүчеләрен кооперативларга берләштерү юлы белән сатуга кадәр.

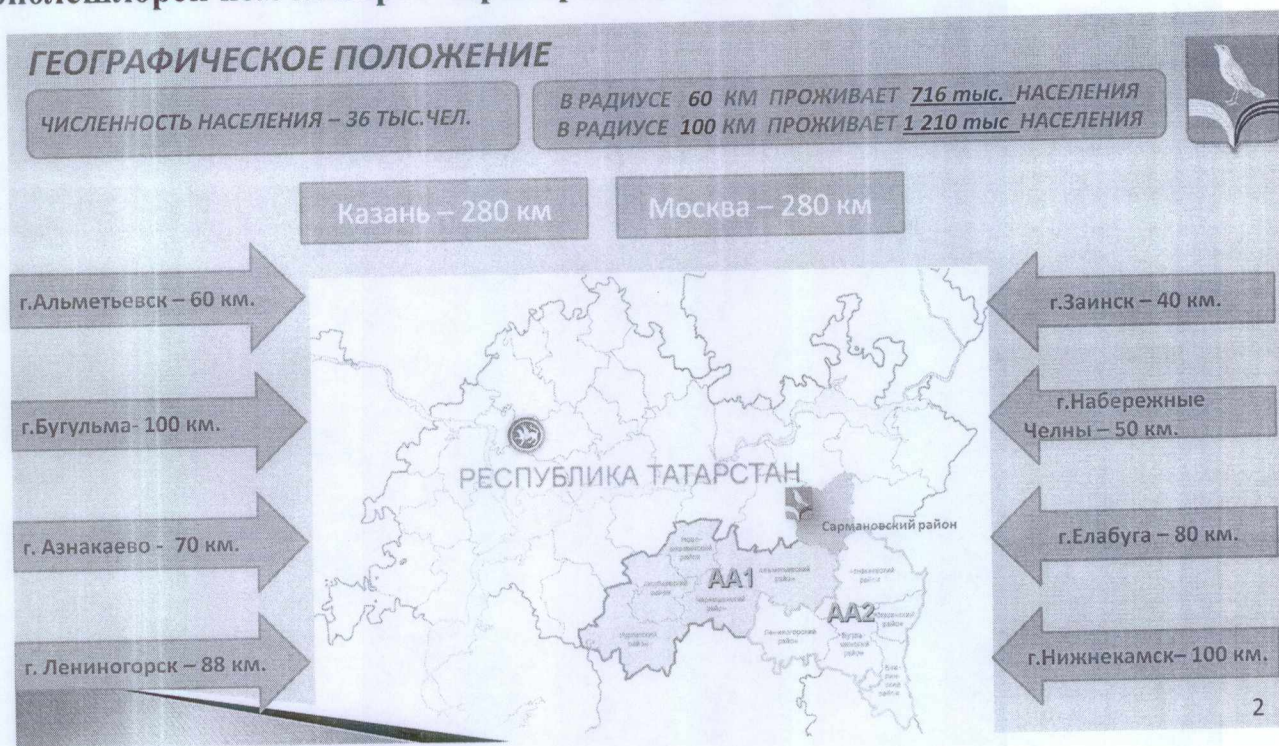
Казан кооператив институты ярдәмендә һәр эре авыл жирлегендә

кулланучылар кооперативларын булдыру буенча гамели һәм методик ярдәм күрсәтелә.

Авыл жирлекләрендә авыл хужалыгы кулланучылар кооперативларын төзү буенча юл картасын эзерләү буенча авыл жирлекләре башлыклары өчен укулар һәм консультацияләр үткәрелә.

Кооператив хәрәкәт булдырырга теләүче фермерларны, шәхси ярдәмче хужалык вәкилләрен жәлеп итү буенча масштаблы эш алып барыла.

9. Районның инвестицион жәлеп итүчәнлеген, эшмәкәрлекне үстерү юнәлешләрен һәм конкрет чаралар исемлеген бәяләү.

Сарман муниципаль районы-Татарстан Республикасының иң жәлеп итүчән территорияләренең берсе. Өстенлекләр арасында аерып алырга була:

✓ **Ундырышлы кара туграк.** Сарман муниципаль районы, икътисади бәяләү (бонитет) баллы буенча, якын-тирә районнар арасында бары тик Әлмәт һәм Минзәлә муниципаль районнарыннан гына калыша.

Муниципаль район	Жирнең икътисадый бәяләү
------------------	--------------------------

	(бонитет) баллы
Әлмәт муниципаль районы	33,7
Минзәлә муниципаль районы	33,5
Сарман муниципаль районы	33,1
Азнакай муниципаль районы	33,1
Мөслим муниципаль районы	32,1
Зәй муниципаль районы	30,7
Тукай муниципаль районы	30,6

✓ **Логистика.** Сарман муниципаль районында Сарман авылы һәм Жәлил поселогының көньяк өлешендә урнашкан радиаль-үзәк структурасы оештырылган.

Әлмәт шәһәренә кадәр – 60 км, Яр Чаллы – 50 км, Азнакай – 70 км, Алабуга – 80 км, Менделеевск – 92 км, Түбән Кама – 100 км, Ижевск – 259 км, Казан-280 км, Уфа-304 км. Якындагы тимер юл станциясенә кадәр ераклык-100 км. 100 км радиуста 1 млн 200 мең кеше яши.

Мондый урнашу машина төзелеше һәм нефть химиясе комплексларының хезмәт күрсәтүче производстволарын аутсорсингга чыгарырга мөмкин. Күрше эре шәһәрләрдә яшәүчеләр өчен экологик яктан чиста продукция житештерүне үстерергә.

✓ **Чимал базасы.** Чагыштырмача зур литологик төрлелек һәм токымнарның урнашу характеры, территорияне геологик үстөрүнең катлаулылыгы нәтижәсе булып, районда кыйммәтле файдалы казылмалар, беренче чиратта - нефть булу тора. Шулай ук районның жир асты байлыклары руда булмаган файдалы казылмаларга һәм жир асты суларына бай. Хәзерге вакытта Сарман муниципаль районы территориясендә Ромашкино («Татнефть» ААЖ), Мөслим («Меллянефть» ААЖ), Елгин («Татнефтеотдача» ААЖ) һәм Нөркәй («ТСНК» ЖЧЖ) нефть ятмалары файдаланыла. «РИТЭК» ААЖ Минзәлә участогын геологик өйрәнү һәм разведкалау белән шөгылләнә.

Татарстан Республикасы Экология һәм табигый ресурслар министрлыгы мәгълүматлары буенча, хәзерге вакытта районда Көнчыгыш-Александровка,

Көнбатыш-Түбән Ләшәү, Рантамак-2 известь ятмасы, Көнъяк-Түбән Ләшәү комы һәм Юлтимер ятмасы кирпеч балчык файдаланыла, ул экологик чиста төзелеш материалы - керамик кирпеч житештерүдә кулланылырга мөмкин.

Известнякларның Көнчыгыш-Александровка чыганагы көнъяк-көнчыгыш исемсез кушылдыклары су бүлү склонында урнашкан. Минзәлә һәм Мәллә, Иске Минзәләбаш авылыннан 0,4 км төнъяк-көнчыгышка таба, Александровка авылыннан 4,4 км көнъяк-көнбатышка таба уза.

✓ **Хезмәт ресурслары булу.**

Районда авыл хужалыгы өлкәсендә югары квалификацияле кадрлар, автоматлаштырылган жиһазлар белән идарә итү операторлары, техниканы ремонтлау буенча техник белгечләр бар. Якын-тирә шәһәрләрдә икътисади актив халыкның 10% тирәсе эшли.

✓ **Буш житештерү куәтләренен файдалану мөмкинлеге.** Район территориясендә түбәндәге буш куәтләр бар:

Муниципаль мөлкәт: гомуми мәйданы – 17,4 кв. км булган жир кишәрлекләре, гомуми мәйданы 4485,2 кв. м булган 7 күчемсез мөлкәт объекты.

«Татнефть – Актив» ЖЧЖнең житештерү базалары: күчемсез мөлкәт объектлары – 5 303,12 кв. м.

Ирекле энергия куәте-14 мВт.,

Арендага бирелә торган шәхси житештерү куәтләре.

✓ **Уңайлы экологик хәл** экологик яктан чиста продуктлар житештерүне үстерү, авыл туризмын һәм ялын үстерү мөмкинлеге бирә.

Уникаль мәдәни-тарихи һәм табигый мираска ия булган Сарман муниципаль районы, һичшиксез, бик зур туристлык потенциалына ия, бу исә районга туристларны җәлеп итә.

Сарман авылында гамәлдәге очу полосасы булган аэродром урнашкан. Туристларны аэропортта каршы алу, Сарман районы Берләштерелгән дельталет спорты федерациясе белән берлектә «Камская жемчужина» туристик кластерын

үстерү кысаларында кече һәм үтә жиңел авиация очышларын оештыру мөмкинлеге бар.

Потенциаль туристлар өчен кызыклы булган уникаль объектларның берсе-Сарман районының бакыр руднигы. Рудник бүгенге көндә төбәктә өйрәнелгән борынгы бакыр рудникларының иң зурысы булып тора. Бакыр рудниклары базасында «Бакыр-Тау»геопаркын булдыру планлаштырыла. «Бакыр-Тау» геопаркының билгеләнгән урыныннан 300 метр ераклыкта төзекләндерелгән «Каракаршы» чишмәсе урнашкан, анда туристлар ял итә, кристаль чиста су татып карый алсыннар өчен шартлар тудырылган. Элек-электән чишмә суын жирле халык файдаланган, ә бу суның тәм сыйфаты, чисталыгы һәм шифалы үзлекләре турындагы сүзләр район чигеннән еракларга таралган.

Бал рудниклары экологик чиста районда урнашкан, якин-тирәдә ылыслы урманнар, кондызлар яши торган буалар һәм балык үрчетү планлаштырыла. Мегалополислардан туристларны жәлеп итү, аларның экологик чиста районында ялын оештыру, жирле мәдәни традицияләр белән танышу районның туристик потенциалын үстерүгә юнәлдерелгән.

Татарстан Республикасы территориясендә тау эше тарихы экспозициясе, Рудник буенча экскурсия маршруты белән фәнни-агарту комплексын булдыру республикада туризм үсешенә ярдәм итәчәк (хәзерге вакытта индустриаль туризм белән кызыксынуның актив артуы күзәтелә, бу Әлмәт агломерациясендә аеруча кызыклы булачак);

Рудник ел буге фәнни-кыр стационары буларак кулланылырга мөмкин, аның базасында халыкара һәм бөтенроссия кыр семинарлары һәм мәктәпләре, студентларның кыр практикалары, фәнни конференцияләр үткәреләчәк.

Туризмны үстерү кече бизнесны үстерү мөмкинлеге бирәчәк – кафе-рестораннар, заманча кунакханә комплексы, халык һөнәрчелеге эшләнмәләре житештерү.

Тарихи кыйммәткә ия булган башка объектларны реконструкцияләү.

Муниципаль программаны үтәү буенча чараларны координацияләү Сарман

муниципаль районы Башкарма комитеты тарафыннан, Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль үсеш бүлеге аша башкарыла.

Муниципаль программа кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына түбәндәге ярдәм төрләрен бирү юлы белән гамәлгә ашырыла: кадрлар әзерләү, яңадан әзерләү һәм квалификацияләрен күтәрү, финанс, шулай ук эшмәкәрлек эшчәнлеген пропагандалау һәм популярлаштыру.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына мәгълүмати ярдәм күрсәтү Сарман муниципаль районы рәсми порталының «Кече һәм урта бизнес субъектлары өчен мәгълүмат» битенең эшләвен тәмин итүне; Сарман муниципаль районының массакүләм мәгълүмат чараларында кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары эшчәнлеген өчен файдалы мәгълүмат урнаштыруны; ярдәм алучы кече һәм урта эшкүарлык субъектлары реестрын алып баруны күздә тоту.

Эшмәкәрлек эшчәнлеген пропагандалау һәм популярлаштыру, муниципаль программаны гамәлгә ашыру кысаларында кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары белән «түгәрәк өстәлләр», конференцияләр, семинарлар, конкурслар һәм башка чаралар уздыру юлы белән гамәлгә ашырыла. Тәҗрибә уртаклашу өчен эшмәкәрләр клубларын булдыру. Интернетта сайтларны үстерү буенча курслар үткәрү. Мәктәпләрдә һәм көллияттә конференцияләр, дәресләр, ачык дәресләр, эшмәкәрләр белән очрашулар, конкурслар үткәрү. Мәктәп укучыларының житештерү экскурсияләрен оештыру.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына кадрлар әзерләү, яңадан әзерләү һәм квалификация күтәрү өлкәсендә ярдәм итү хезмәтне саклау һәм янғын куркынычсызлыгы буенча укуларны оештыруны, эшмәкәрлек эшчәнлегенә кагылышлы гамәлдәге законнар буенча уку семинарлары оештыруны, хезмәтне саклау, хезмәт шартларын махсус бәяләү, хезмәт законнарын махсус бәяләү мәсьәләләре буенча методик ярдәмне үз эченә ала.

Продукцияне сатуда ярдәм: күргәзмәләр, ярминкәләр, эшлекле очрашулар оештыру.

Муниципаль программада каралган Сарман муниципаль районы бюджетыннан финанс ярдәме Сарман муниципаль районы территориясендә теркәлгән һәм

эшчәнлек алып баручы кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына субсидияләр рәвешендә күрсәтелә. Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына финанс ярдәме. Чара Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «2014-2020 елларга Татарстан Республикасы халкын эш белән тәэмин итүгә ярдәм итү» дәүләт программасын раслау турында, 2013 елның 9 августындагы 553 номерлы карары белән расланган «2014-2020 елларга Татарстан Республикасы халкын эш белән тәэмин итүгә ярдәм итү» дәүләт программасы буенча субсидияләр бирү юлы белән гамәлгә ашырыла.

Муниципаль программа составында гамәлгә ашырыла торган ярдәмче программаларның һәм аерым чараларның гомуми характеристикасы муниципаль программага 2 нче кушымтада китерелгән.

10. Муниципаль программаны тормышка ашыруны ресурслар белән тәэмин итү

Муниципаль программа чаралары республика бюджеты, Сарман муниципаль районы бюджеты һәм башка чыганаclar хисабына тормышка ашырыла. 2019-2023 елларда муниципаль программаны финанслауның планлаштырылган күләме 7 570,0 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән:

- 2019 ел-1 502,0 мең сум;
- 2020 ел – 1 502,0 мең сум;
- 2021 ел – 1 502,0 мең сум;
- 2022 ел – 1 502,0 мең сум;
- 2023 ел – 1 502,0 мең сум

Муниципаль программа чараларын тормышка ашыруга киткән чыгымнар күләме, чираттагы финанс елына Сарман муниципаль районы бюджетының расланган бюджет ассигнованиеләреннән һәм бюджет йөкләмәләре лимитларыннан чыгып, ел саен муниципаль программаны тормышка ашыруның нәтижәлелеген бәяләү нигезендә төгәлләштерелергә мөмкин.

Сарман муниципаль районын кече һәм урта эшмәкәрлеккә ярдәм итү кысаларында Татарстан Республикасы һәм федераль бюджет акчалары исәбеннән

субсидиялар алуучы дип танылса, элеге акчалар муниципаль программаны финанслау чыганагы буларак карала.

Сарман муниципаль районы территориясендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына мөлкәти ярдәм күрсәтү муниципаль мөлкәтне, шул исәптән түләүле һәм түләүсез нигездә яки ташламалы шартларда(күрсәтелгән мөлкәт «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкүарлыкны үстерү турында»2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы федераль закон таләпләре нигезендә кулланыла) файдалануга яисә куллануга тапшыру рәвешендә гамәлгә ашырыла.

Муниципаль преференция бирү юлы белән кече һәм урта эшкүарлык субъектларына муниципаль мөлкәтне түләүле, түләүсез нигездә яки ташламалы шартларда, торглар үткәрмичә генә, муниципаль милекне файдалануга тапшыру рәвешендә ярдәм күрсәтү «Конкурентлылыкны яклау турында» 2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм итүнең төп принциплары булып тора:

- 1) кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм күрсәтүне сорап мөрәжәгать итүнең гариза бирү тәртибе;
- 2) жирле үзидарә органнарының муниципаль норматив хокукый актларында билгеләнгән шартларга туры килә торган кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларыннан тигез файдалану;
- 3) «Конкурентлылыкны яклау турында» 2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән таләпләрне үтәп, ярдәм күрсәтү;
- 4) ярдәм итү процедураларының ачыклыгы.

Сарман муниципаль районының озак сроклы нигездә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына файдалануга бирү өчен муниципаль мөлкәт исемлегенә кертелгән муниципаль мөлкәте исемлеге һәм арендага бирү тәртибе Сарман муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырылган.

11. Муниципаль программаның төп рисклары һәм тискәре нәтижеләрне булдырмау буенча чаралар комплексы

Шул ук вакытта муниципаль программаны гамәлгә ашырганда рисклар да бар.

Муниципаль программаны гамэлгэ ашыру барышында төп куркынычлар һәм тискәре нәтижэләрне булдырмау буенча чаралар комплексы 1 нче таблицада китерелгән.

1 нче таблица

Төп рисклар	Тискәре нәтижэләрне булдырмау буенча чаралар комплексы
Муниципаль программаны финанслау белән бәйләү рисклар	
Муниципаль программа чараларын тормышка ашыруны тәмин итү өчен Сарман муниципаль районы бюджетыннан финанс ресурсларын планлаштырганда бюджет акчалары дефициты	беренчел финанслау өчен өстенлекләрне билгеләү, бюджет кертемнәренә нәтижәләгән бәяләү
Тышкы мохит үзгәрешләре белән бәйләү рисклар	
Кече һәм урта эшмәкәрлеккә дәүләт һәм муниципаль ярдәм һәм аны үстерү өлешендә Россия Федерациясе законнарын һәм дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары карамагындагы әйберләрне үзгәртү	Сарман муниципаль районының муниципаль хокукый актларына үзгәрешләр кертү һәм Россия Федерациясенә гамәлдәге законнарында планлаштырылган үзгәрешләр мониторингын үткәрү
Муниципаль программа чараларының актуальлеген киметү	үткәрелә торган муниципаль программа чараларының нәтижәләгән еллык анализ, муниципаль программа чаралары арасында акчаларны яңадан бүлү
Кече факторы белән бәйләү рисклар	
Муниципаль программа	кече һәм урта эшмәкәрлек

чараларыннан файдалану мөмкинлеге өлешендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының ышанычсызлыгы	субъектларына төрле коммуникацияләр каналларын кулланып үткәрелә торган чаралар турында даими мәгълүмат бирү
Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының активлыгы түбән булу	кече һәм урта эшмәкәрлек вәкилләрен жәлеп итеп, муниципаль программага үзгәрешләр кертү
Мәгълүматның дәрәҗә булмавы белән бәйләү рисклар (статистик, салым мәгълүматлары)	
Дәрәҗә булмаган мәгълүмат аркасында кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының үсеш перспективаларын һәм муниципаль программа чараларын гамәлгә ашыруның нәтиҗәләгән дәрәҗә бәяләмәү	эшмәкәрлек мохитен тикшеренүләр үткәрү
Татарстан тарафыннан эшмәкәрлек эшчәнлеге субъектлары үсеш торышын анализлау өчен берләшкән мәгълүматның җитәрлек булмавы	мәгълүматның билгесезлеге шартларында кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары үсешен бәяләү, социологик сораштырулар үткәрү (анкеталау һәм интервью бирү); кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм күрсәтүче оешмаларның бердәм мәгълүмат базасын булдыру өчен мәгълүмат җыю һәм анализлау
Транспорт инфраструктурасы үсешен белән бәйләү рисклар	
Муниципаль эләмәтдә транспорт инфраструктурасы үсешендә проблемалар социаль үсешнең акрынаюына һәм бердәм	Эләмәт агломерациясе районнары белән берлектә муниципаль транспорт инфраструктурасын үстерү программасын булдырырга.

икътисади киңлекне формалаштыруга куркыныч тудыра.	
--	--

Рисклар белән идарә итү буенча чаралар кабул итү муниципаль программаны гамәлгә ашыру һәм аның нәтижәлелеген бәяләү барышында гамәлгә ашырыла.

12. Программаның планлаштырылган икътисади нәтижәлелеге, программа белән идарә итү һәм тормышка ашыруны контрольдә тоту.

Муниципаль программаны гамәлгә ашыруның нәтижәлелеген бәяләү, Сарман муниципаль районының кече һәм урта эшкуарлыгына ярдәм итү өчен акчаларны оптималь туплау максатларында, муниципаль программада билгеләнгән максатларга һәм бурычларга ирешү дәрәжәсенә карап, муниципаль программа чараларын үтәүне тикшереп тору механизмы булып тора.

Муниципаль программаны тормышка ашыруның нәтижәлелеген бәяләү муниципаль программаның жаваплы башкаручысы тарафыннан, хисап финансылында аның үтәлеше нәтижәләре буенча, шулай ук муниципаль программаны гамәлгә ашыру нәтижәләре буенча үткәрелә.

Муниципаль программаны гамәлгә ашыруның нәтижәлелеген бәяләүнең мәжбүри шарты булып муниципаль программаны тормышка ашыруның планлаштырылган арадаш нәтижәләрен (максатчан индикаторлар, муниципаль программа күрсәткечләрен) үтәү тора.

Муниципаль программаны гамәлгә ашыруның нәтижәлелеген бәяләү түбәндәге критерийлар буенча үткәрелә:

- муниципаль программа максатларына ирешү дәрәжәсе;
- муниципаль программа мәсьәләләрен ирешү дәрәжәсе;
- бюджет акчаларын куллануның нәтижәлелеге дәрәжәсе.

Муниципаль программаны гамәлгә ашыру нәтижәлелеген бәяләү критерийларын исәпләү:

- 1) муниципаль программа максатына ирешү дәрәжәсен исәпләү:
 - а) максатчан индикаторның план күрсәткеченнән максатчан индикаторның

факттагы күрсәткечен арттыру уңай нәтижә дип санала торган максатчан индикаторлар өчен кулланыла:

- 10 мең кешегә исәпләгәндә, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары саны (индивидуаль эшмәкәрләрне да кертеп);

- барлык предприятиеләр һәм оешмаларның исемлек буенча уртача саны (тышкы тоташтыруларсыз) барлык предприятиеләр һәм оешмалар хезмәткәрләренен исемлек буенча уртача саны (тышкы кушылмаларсыз) өлеше.

$$I_{ц} = \frac{I_{факт}}{I_{план}} \times 100\%, \text{ кайда:}$$

$I_{ц}$ - муниципаль программа максатына факттагы ирешү;

$I_{ф}$ - максатчан индикаторның факттагы әһәмияте;

$I_{п}$ - максатчан индикаторның пландагы әһәмияте;

б) муниципаль программа максатларына ирешүнең уртача әһәмияте:

$$I_{максат} = \frac{\sum I_{ц}}{n} \times 100\%, \text{ кайда:}$$

$I_{максат}$ – муниципаль программа максатларына ирешүнең уртача әһәмияте;

$\sum I_{ц}$ - муниципаль программа максатларына ирешүнең суммар әһәмияте;

n - муниципаль программаның максатлары саны;

2) муниципаль программа бурычларына ирешү дәрәжәсен исәпләү:

а) күрсәткечнең план күрсәткеченнән факттагы күрсәткечнең факттагы күрсәткеченнән артуы уңай нәтижә дип санала торган күрсәткечләр өчен кулланыла:

- финанс елы дәвамында ярдәм алган кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары саны;

- кече һәм урта эшмәкәрлек секторында яңа эш урыннары саны арту (яңа теркәлгән индивидуаль эшмәкәрләрне да кертеп);

- яңа теркәлгән кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары саны 1 мең кече һәм урта эшмәкәрлек субъектына арту.

$$I_{\text{бурыч}} = \frac{I_{\text{факт}}}{I_{\text{план}}} \times 100\%, \text{ кайда:}$$

$I_{\text{бурыч}}$ -муниципаль программа бурычларын факттагы дәрәжәгә житкерү;

$I_{\text{факт}}$ -күрсәткечнең факттагы күрсәткече;

$I_{\text{план}}$ – күрсәткечнең пландагы әһәмияте;

б) муниципаль программа бурычларына ирешүнең уртача әһәмияте:

$$I_3 = \frac{\text{SUM } I_{\text{бурыч}}}{n} \times 100\%, \text{ кайда:}$$

I_3 -муниципаль программа бурычларын ирешүнең уртача әһәмияте;

$\text{SUM } I_{\text{бурыч}}$ -муниципаль программа бурычларын фактта ирешүнең суммар әһәмияте;

n -муниципаль программа бурычлары саны;

3) муниципаль программа максатларына ирешүнең уртача әһәмиятен муниципаль программа бурычларына ирешүнең уртача әһәмияте белән чагыштыру:

а) муниципаль программа максатына ($I_{\text{ц}}$) ирешүнең уртача күрсәткече һәм муниципаль программа (I_3) бурычларына ирешүнең уртача күрсәткече арасындагы аерма 10% тан да артмаган очракта, бурычлар күрсәткечләре муниципаль программа максатларына ирешүгә тулысынча ярдәм итә;

б) муниципаль программа максатына ($I_{\text{ц}}$) ирешүнең уртача күрсәткече һәм муниципаль программа бурычларына (I_3) ирешүнең уртача күрсәткече арасындагы аерма 10% тан артык булса, бурычлар күрсәткечләре муниципаль программа максатларына ирешүгә ярдәм итми;

4) ярдәмче программаларның, аерым чараларның максатларына ирешүнең уртача әһәмияте муниципаль программа максатларына ирешүне исәп-хисап бәяләве булып торчак:

а) әгәр $I_{\text{ц}} \geq 80\%$ булса, муниципаль программаны гамәлгә ашыруның максаты үтәлә;

б) Әгәр $I_{\text{ц}} < 80\%$ булса, муниципаль программаны гамәлгә ашыру максаты

үтөлми.

5) бюджет һәм бюджеттан тыш акчаларны куллануның нәтижелелек дәрәжәсен исәпләү:

$$\text{Э}_{\text{бв}} = \frac{\Phi_{\text{факт}}}{\Phi_{\text{план}}} \times 100\%, \text{ кайда:}$$

$\text{Э}_{\text{бв}}$ -чыгымнарның планлаштырылган дәрәжәсенә туры килү дәрәжәсе һәм бюджет акчаларын һәм бюджеттан тыш акчаларны файдалануның нәтижелелеге дәрәжәсе;

$\Phi_{\text{факт}}$ -хисап чорында бюджет акчаларын һәм бюджеттан тыш акчаларны фактта үзләштерү;

$\text{I}_{\text{план}}$ -хисап чорында бюджет һәм бюджеттан тыш чараларның планлаштырылган күләме.

13. Нәтижеләр

Муниципаль программаны гамәлгә ашыру 2019-2023 еллар дәвамында этаплап гамәлгә ашырыла.

1 этап.

2019-2020 еллар дәвамында программада катнашучыларның тырышлыгын Сарман муниципаль районында кече һәм урта бизнесны үстерүне тәмин итә торган бердәм система формалаштыруны тәмамлау, беренче чиратта, кече һәм урта эшмәкәрлеккә ярдәм инфраструктурасын камилләштерүгә юнәлдерү күздә тотыла.

2 нче этап.

2021-2023 еллар дәвамында тормышка ашырылган чаралар нигезендә һәм районның социаль-икътисади үсешенә башка планнарын тормышка ашыруны исәпкә алып, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын арттыру, житештерелә торган продукция һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең гомуми күләмендә кече һәм урта бизнес өлешен арттыру планлаштырыла.

Программаны тормышка ашыру нәтижеләре буенча түбәндәге нәтижеләр алу планлаштырыла:

- Сарман муниципаль районының тулай территориаль продуктында (ВТП) кече эшмәкәрлек өлешен 6,0% тан 6,3% ка кадәр арттыру;
- кече һәм урта эшмәкәрлек өлкәсендә эшләүчеләрнең санын арттыру, индивидуаль эшмәкәрләрне дә кертеп, 1961 дән 2174 кешегә кадәр арттыру .
- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларында гына катнашучы эре заказчыларның сатып алу өлешен 29дан 32%ка кадәр арттыру;
- индивидуаль эшмәкәрләрне дә кертеп, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын 738 дән 773 берәмлеккә кадәр арттыру;
- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларыннан салым керемнәрен 15,9 тән 18,7 млн. сумга кадәр арттыру .
- эшмәкәрлек эшчәнлегә өчен уңай климат тәмин итү, районның социаль-иқътисади проблемаларын хәл итүдә эшмәкәрләрнең актив позициясен тәмин итү.

«Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында 2019-2023 елларга кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасына 2 нче кушымта

**2019-2023 елларга Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү
буенча төп күрсәткечләр**

№ п/п	Күрсәткечләр исеме	Үлчәү берәмлегенә						2023
		2019	2020	2021	2022	2023		
1	Индивидуаль эшмәкәрләрне дә кертеп, кече һәм урта эшмәкәрлек өлкәсендә мәшгульләр саны.	4	5	6	7			
2	ВТПа кече һәм урта эшмәкәрлек өлеше	1961	1988	2031	2107	2174		
3	Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары саны.	6	6,1	6,1	6,3	6,3		
4	Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларынын салым керемнәре	744	751	759	765	773		
5	Эре заказчыларның сатып алулар өлеше, аларда кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары гына катнаша.	16,4	17	17,7	18	18,7		
6	Эл саен муниципаль мөлкәт исемендәге мөлкәт объектлары санының кимендә 10% ка артуы	30	30,8	31,2	31,7	32		
		6	17	19	21	23		

«Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районында 2019-2023 елларга кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасына 3 нче кушымта

Исемлеге 2019-2023 елларга муниципаль программаның төп чаралары

Бурычның исеме	Төп чараларның исеме	Программа чараларын үтәүче	Төп чараларны үтәү срогы	Финанслар чыганагы
2		3	5	6
Кече һәм урта бизнес субъектлары санын арттыру. Сарман муниципаль районы кече эшмәкәрлек субъектларының конкурентлылык сәләтен арттыру	Кече һәм урта эшмәкәрлеккә, шул исәптән социаль эшмәкәрлеккә маълумати һәм консультациялар ярдәм күрсәтү, Интернет челтәрендә Сарман муниципаль районы рәсми порталының «Кече һәм урта бизнес субъектлары өчен маълумат» битенә эшләвен тәэмин итү, эшмәкәрлек жәмәгәтчеләге белән коммуникацияләр өчен өстәмә майданчыклар булдыру һәм аларны алып бару	Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территорияль үсеш бүлгә	2019-2023	Жирле бюджет
Кече һәм урта бизнеста эшләүчеләрнең эш сыйфатын һәм хезмәт шартларын яхшырту, кече һәм урта бизнес субъектларының конкурентлылык сәләтен арттыру	Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына кадрлар эзерләү, яңадан эзерләү һәм квалификацияләрен күтәрү, хезмәтне саклау һәм яңгың куркынычсызлыгы таләпләренә өйрәтү өлкәсендә ярдәм итү. Хезмәтне саклау, хезмәт шартларын, хезмәт законнарын махсус бәяләү мәсьәләләре буенча методик ярдәм Районда бизнесны легальләштерү буенча программаны эшләү. Үзмәшгульләр өчен ай саен бизнес – семинарлар үткөрү.	Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территорияль үсеш бүлгә, Сарман муниципаль районы башкарма комитеты каршындагы хезмәтне саклау буенча координацион совет «Сарман районы халыкны эш белән	2019-2023	Республика бюджет

<p>Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының, шул исәптән социаль эшмәкәрлекнең имиджын, эшлекле активлыгын арттыру, үз бизнесын алып баруда яшьләрнең компетенцияләрен һәм остальыкларын арттыру</p>	<p>Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары белән «түгәрәк өстәлләр», конференцияләр, семинарлар, конкурслар, һәм башка чаралар үткөрү юлы белән яшьләр арасында эшмәкәрлек эшчәнлеген пропагандалау һәм популярлаштыру. Тәҗрибә уртаклашу өчен эшмәкәрләр клубларын булдыру. Интернетта сайтларны үстерү буенча курслар үткөрү. Мәктәпләрдә һәм көллиятте конференцияләр, дәрәсләр, ачык дәрәсләр, эшмәкәрләр белән очрашулар, конкурслар үткөрү. Мәктәп укучыларының житештерү экскурсияләрен оештыру. «Һөнәргә бер адым» проектын тормышка ашыру (ай саен мәктәп укучыларының график буенча производстволарына бару), мәктәпләрдә өстәмә белем бирү программасын эшләү. Социаль эшмәкәрлек өлкәсендә компетенцияләрен үстерү буенча укыту һәм агарту чаралары (белем бирү семинарлары, түгәрәк өстәлләр, социаль эшмәкәрлеккә өйрәтү һ.б.) уздыру.</p>	<p>тәэмин итү үзәге» ДБУ Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территорияль үсеш бүлеге</p>	<p>2019-2023</p>	<p>Жирле бюджет</p>
<p>Социаль эшмәкәрлекне үстерү һәм аңа ярдәм итү</p>	<p>Социаль эшмәкәрлек өлкәсендә компетенцияләрен үстерү буенча укыту һәм агарту чаралары (белем бирү семинарлары, түгәрәк өстәлләр, социаль эшмәкәрлеккә өйрәтү һ.б.) уздыру. Социаль эшмәкәрлек субъектларына мәгълүмати-аналитик һәм юридик ярдәм күрсәтү (социаль эшкарлар һәм СОНКО мөрежәгатьләрен кабул итү, консультация һәм мәгълүмати ярдәм күрсәтү).</p>	<p>Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территорияль үсеш бүлеге</p>	<p>2019-2023</p>	<p>Жирле бюджет</p>
<p>Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына финанс ярдәме чараларын гамәллә ашыру</p>	<p>Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы, Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы министрлыгы, Татарстан Республикасы Хезмәт һәм халыкны социаль яклау министрлыгы линиясе буенча кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм программалары белән танышу. Ярдем чараларын алуда ярдәм итү.</p>	<p>Сарман муниципаль районы Башкарма комитетының территорияль үсеш бүлеге,</p>	<p>2019-2023</p>	<p>Республика бюджеты</p>

